

Юрій Приймак,

аспірант кафедри інформаційної політики НАДУ

Організація єдиного реєстру національних інформаційних ресурсів в електронному урядуванні

У статті розглядаються організаційні засади формування єдиного реєстру національних інформаційних ресурсів в електронному урядуванні. Особлива увага привертається до законодавчого підґрунтя організації єдиного реєстру національних інформаційних ресурсів. Зазначається, що застосування принципів прозорості, пропорційності, об'єктивності сприятиме становленню інформаційної демократії в електронному урядуванні, адже врядування якісно змінює зміст управлінської праці державних службовців та надає кожному громадянину будь-яку інформацію і знання.

Ключові слова: організація, реєстр, інформаційні ресурси, система, електронний уряд, електронне урядування.

In the article the organizational bases of forming of sole register of national informative resources in the electronic government are considered. Special notice is come into to the legislative to bases organization sole register of national informative resources. It is marked, that application of principles of transparency, proportion, objectivities will be instrumental in becoming of informative democracy in the electronic government, to government more high-quality changes maintenance of administrative labour of civil servants, and gives any information and knowledge to every citizen.

Key words: organization, register, informative resources, system, electronic government, electronic government.

Постановка проблеми. Сьогодні процедури доступу до потрібних інформаційних ресурсів (ІР) дуже складні, тому актуальність предмета дослідження не підлягає сумніву.

Сучасні інформаційні технології збільшують залежність споживача ІР від інших людей, що здійснюють обробку інформаційних даних. З огляду на стан і перспективи електронного урядування вивчення питань організації ІР є необхідним. Упорядкування електронних ІР має на меті не просто зробити їх доступними для споживача 24 години на добу, 7 днів на тиждень, а і забезпечити взаємодію всіх міжоб'єктних взаємозв'язків в електронному урядуванні та прискорити процес надання інформаційних послуг усім суб'єктам економіко-господарської діяльності.

У процесі організації ІР потрібно дотримуватись принципу універсального обслуговування громадськості, а саме - забезпечити безкоштовне підключення їх до послуг, які надають інформаційні спеціалісти в державних установах, щодо комунікацій між підприємцями, державними службовцями, громадянами та іншими особами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання класифікації інформації, захисту інформації, видів електронних документів, упродовження

електронного урядування розглядали такі вітчизняні науковці: В.В.Балюк [1], А.Р.Бекірова [2], К.О.Вознюк [3], О.В.Загвойська [6], О.В.Карпенко [8], А.А.Крига [9], І.Л.Охоцький [13], В.О.Сафіуліна [15], А.І.Семенченко [16-19], О.Ю.Чечель [21], С.А.Чукот [7; 22; 23] та ін.

Подібні питання в окремих організаційних та інших аспектах розглядали такі вітчизняні науковці, як В.Я.Гуменюк [4], С.І.Ожегов [11], О.Г.Охріменко [14], Н.М.Кушнарєнко, В.К.Удалова [10], В.Ф.Ситник [12], Ю.П.Сурмін [20], Т.А.Писарєвська, Н.В.Єрьоміна, О.С.Краєва [12] тощо.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Питання організації формування та використання електронних державних, приватних, суспільного користування інформаційних ресурсів України в електронному урядованні потребують додаткових наукових досліджень.

Мета проведеного наукового дослідження - організувати єдиний реєстр національних ІР в електронному урядованні.

Завдання: розкрити сутність організації єдиного реєстру національних інформаційних ресурсів в електронному урядованні; розглянути правове підґрунтя організації ІР в інформаційній мережі; показати можливі шляхи організації єдиного реєстру національних інформаційних ресурсів України в електронному урядованні.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сутність організації єдиного реєстру національних інформаційних ресурсів в електронному урядованні. Державна інформаційна політика є найважливішим елементом внутрішньої і зовнішньої політики. Вона є одним із засобів забезпечення стабільності інформаційної економіки, яка має захищати внутрішнє інформаційне поле держави від зовнішніх потоків інформації, що погіршують імідж України у світі. Крім того, належна інформаційна політика є запорукою розвитку національної культури, мистецтва, мови, спорту, а також здійснення пізнавальної і навчальної функцій молоді.

Процес державного управління зводиться до роботи з державними інформаційними даними, ресурсами, які використовуються для прийняття управлінських рішень, необхідних для підтримання його системи в стані упорядкованості та реалізації завдань держави.

Одним із структурних елементів організації державного управління є інформаційне забезпечення. Подібні елементи у механізмі управління мають організувати ефективну діяльність державно-управлінської системи.

Основне призначення ІР у складі комплексного організаційного механізму державного управління - формування і посилення інформаційного потенціалу суб'єктів управління як складової частини електронного урядування.

Реалізація функцій і процесів системи е-уряду потребує ефективного інформаційного обміну і комунікацій між громадянами, бізнесом і державними установами тощо. Функціональний підхід до системи е-уряду перед-

бачає аналіз процесів надання державою послуг громадянам, бізнесу і створення внутрішніх для держави послуг.

Організація - складова процесу державного управління, а саме, залучення й органічне поєднання необхідних національних ІР для досягнення визначених органами влади цілей або виконання певних завдань держави. "Органічне поєднання" в електронному урядуванні означає, що всі учасники і матеріальні складові віртуальної моделі державного управління мають постійно діяти і функціонувати як єдиний організм, як збалансована система - система електронного уряду (е-уряду). Це досягається завдяки дотриманню пропорцій у кількості різних видів електронних ІР і узгодженим у часі діям інформаційних спеціалістів [4, с. 31-36].

Організація ІР в електронному урядуванні полягає у створенні й удосконаленні керівної підсистеми державного управління інформатизацією - певного складу виконавців, посадових осіб державної служби, розподілених між ними управлінських функцій, які взаємодіють і впливають на керувану підсистему (інформаційних спеціалістів, державних службовців) таким чином, аби виконати спільні завдання держави і досягнути визначеної мети - створення демократичного, інформаційного суспільства.

Процес організації єдиного реєстру національних ІР в електронному урядуванні передбачає структурування електронних ІР органів влади.

За характером, сферами виникнення, призначенням та формами закріплення (фіксації) національні ІР поділяємо на класи: 1) економічно-господарські ІР (джерелом виникнення є результати підприємницької та господарської діяльності); 2) науково-технічні ІР (результати наукових досліджень); 3) нормативно-правові ІР (результати державної управлінської діяльності); 4) суспільно-демографічні ІР (результати діяльності людини, її переміщення в природному середовищі та суспільстві) [4].

ІР як масив документних джерел поділяємо на: документні (зафіксовані на матеріальному носії інформації); документографічні (описують будь-який документ чи документи); фактографічні (характеризують певний факт, подію чи їх сукупність); концептографічні (характеризують певні ідеї, думки, концепції, погляди, уявлення); бібліографічні (містять відомості про документ, про його частину чи документний потік, масив, фонд); обліково-статистичні (характеризують кількісні та якісні облікові дані); планово-звітні (містять планову, контрольну інформацію, результати організації і виконання запланованих дій); адміністративно-розпорядчі (містять вказівки до виконання управлінських рішень, регулюють діяльність); комунікативно-договірні (містять інформацію зворотного зв'язку про домовленість сторін, яка надходить від підлеглих та зацікавлених осіб); методично-рекомендаційні (вказують напрями дій) [10].

Враховуючи форми та зміст, ІР можна поділити на: текстові, графічні, відео-, звукові, візуальні, мистецькі, криптографічні.

Відносно носія інформації існують такі ІР: паперові, електронні, стрічкові, зображені, відтворені.

Відповідно до форм власності національні ІР поділяють на: державні, приватні та комунальні.

Серед інших класифікаційних ознак можна виділити змістовні ІР, організаційні ІР, рівневі ІР [12, с. 197].

Класифікація ІР важлива як під час аналізу існуючого в системі е-уряду процесу обміну ІР, так і при організації потоків ІР у цій системі.

Структура ІР в інформаційній мережі, такій як Інтернет, наступна: сторінки (сайти) - аналоги існуючих традиційних засобів інформації (телебачення, радіо, газети тощо), сторінки (сайти) - засоби масової інформації, що не мають поза мережею аналогів, сторінки (сайти), які не є засобами масової інформації [7, с. 22].

У будь-якій ієрархічній структурі виділені рівні (елементи), наділені певними правами і обов'язками щодо інших. Одним із них є право розпоряджатися ІР.

Виникнення ієрархічної організованості - це внутрішня потреба системи, у тому числі системи е-уряду, як важлива передумова підвищення ефективності функціонування.

Введення ієрархічної структури ІР пов'язане також із неможливістю зібрати в одному місці і своєчасно опрацювати всю державну інформацію в електронному урядуванні. Крім того, інформація має бути упорядкована не сама по собі, а для прийняття управлінських рішень керівниками держави, підприємств, установ тощо. Наприклад, вибираючи засоби розподілу розпорядчих ІР, керівник верхнього рівня управління скеровує ініціативу і зусилля нижнього рівня в необхідному напрямі.

Електронне урядування дає можливість реалізації "єдиного вікна" у державних органах, що значно скорочує час на виконання завдань, а також на запити громадян чи дозволи юридичним особам, при цьому зникає інформаційне навантаження на державних службовців, яке характерне для будь-якої, навіть найбільш оптимальної, структури управління.

Правове підґрунтя організації ІР в інформаційній мережі. Організаційний процес у державному управлінні неможливий без функціонування дієвої системи е-уряду в глобальній інформаційній мережі.

Поняття "система" пов'язане із систематичним викладом знань, які відображають закономірності подій, що існують незалежно від них. Пізнання особливо надскладної системи е-уряду пов'язано із значними труднощами, надзвичайною складністю, суперечливістю і неоднозначністю ситуації.

Цілісність виявляється в інтегрованості, активності, пов'язаності, циклічності й послідовності, що пов'язано із функціональною орієнтованістю [5, с. 267].

Складний об'єкт весь час змінюється. Система "е-уряд", як і будь-яка система, - це сукупність взаємопов'язаних і розташованих у певній послідовності елементів, що складають цілісне утворення. Єдність цієї системи виражається у такій взаємній залежності її компонентів, за якої із зміною одного з них змінюються і всі інші, що впливає на систему в цілому. Основними характеристиками будь-якої системи є структура її елементів, розподіл функцій між ними, взаємозв'язок елементів структури всередині неї та з довкіллям [5, с. 270].

Загальна структура системи е-уряду відносно функцій системи державного управління (економічної, міжнародної, наукової, політичної, керівної, правової, охоронної, соціальної, культурної) включає такі елементи (підсистеми): об'єкт управління - інформаційний простір усіх сфер людської діяльності; інформаційна система - єдиний інформаційний центр (база даних національних ІР); система, яка через механізм врядування впливає на об'єкт - державний орган, відповідальний за електронне урядування в Україні; центр сертифікації ключів (електронних цифрових підписів); Веб-портал; сайт центру надання інформаційних послуг громадянам, сторінка сайту дозвільного "офісу", обробки та надання відповіді щодо заяв, скарг, пропозицій громадян та сторінка сайту координації прийняття відповідних рішень місцевого органу влади тощо.

Система е-уряду визначає набір організаційних процедур щодо упорядкування національних ІР. Створення єдиного реєстру національних ІР неможливе без правового забезпечення.

Національні ІР в електронному урядуванні розглядаємо як усі належні суб'єктам права власності в Україні знання, відомості, дані, включаючи інформацію, документи, незалежно від змісту, форм, часу і місця створення, а також форм власності, кінцеві результати інтелектуальної, творчої діяльності, які мають інформаційну цінність, трансформовані людиною в електронний інформаційний ресурс, зберігаються в національній інформаційній мережі та доступні для використання особою, суспільством та державою через засоби масової інформації, е-архіви, е-бібліотеки, е-музеї, е-фонди, банки даних тощо.

Законодавчим підґрунтям організації єдиного реєстру національних ІР є визначений набір державних послуг обслуговування, які надаються громадянам. Необхідно чітко визначити способи фінансування інформаційних послуг, враховуючи компенсацію витрат провайдера універсальної послуги та витрати часу оператора, який надає ці послуги.

Окреме фінансування шкіл, бібліотек, адміністративних установ тощо з державного бюджету має проводитися достатньою мірою щодо громадсь-

кого універсального доступу до ІР. Таке фінансування передбачає ретельну оцінку типу, виду наданих державних інформаційних послуг, оцінку не тільки обслуговування, а і його соціальної та економічної значущості.

Відзначимо, що організація єдиного реєстру національних ІР в електронному урядуванні потребує необхідного законодавчого регулювання, оскільки державні послуги можуть бути надані у будь-якій фіксованій чи рухомій, супутниковій чи наземній, телекомунікаційній чи кабельній мережі.

Організаційно-правова структура законодавства має охоплювати всі державні інформаційні послуги та визначати еквівалентні правила використання електронних державних ІР.

Застосування принципів прозорості, пропорційності, об'єктивності тощо при створенні законодавчої бази щодо всієї інфраструктури комунікацій, створення інформаційних продуктів та надання супутніх інформаційних послуг сприятимуть чіткому регламентуванню демократичних зв'язків та взаємовідносин між об'єктами електронного урядування.

Основними методами і важелями державного регулювання інформаційної сфери є не тільки податкове, фінансове, грошове регулювання, а й проведення активної інформаційної політики, розвиток інформаційної економіки, створення інформаційного ринку продуктів та послуг тощо.

Інформаційний ринок продуктів, товарів та послуг функціонує в глобальній інформаційній мережі Інтернет. Одним із напрямів урядування системою е-уряду як моделлю державного управління в мережі є правове регулювання функціонування інформаційного ринку, для цього необхідно забезпечити систему е-уряду інформаційними ресурсами.

Шляхи організації єдиного реєстру національних ІР України в електронному урядуванні. Всі державні установи продукують інформацію і трансформують її в електронний ресурс. До них поступає ззовні, з різних інформаційних джерел інформація про наявні суспільні проблеми, можливість їх вирішення, перспективи майбутнього розвитку суспільства тощо. Система е-уряду допомагає державним службовцям інформувати населення, наприклад, про напрями стратегічного розвитку держави, про програми уряду, про плани та результати їх реалізації, а електронне урядування сприяє вирішенню нагальних питань громадян та суб'єктів економіко-господарської діяльності. Упорядкування ІР в електронному урядуванні шляхом створення єдиного реєстру сприятиме наданню точної, доречної, повної, об'єктивної, вчасної, актуальної і зрозумілої інформації про суспільство та державу.

Узагальнюючи сказане, пропонуємо, керуючись характерними ознаками ІР, створити наступні реєстри як складові частини структури єдиного реєстру національних ІР:

- відповідно до форм власності - реєстри державних, приватних, комунальних ІР;

- як масив інформаційних джерел - реєстри документних, документографічних, фактографічних, концептографічних, бібліографічних, обліково-статистичних, планово-звітних, адміністративно-розпорядчих, комунікативно-договірних, методично-рекомендаційних ІР;
- за характером, сферами виникнення, призначенням та формами закріплення - реєстри економічно-господарських, науково-технічних, нормативно-правових, суспільно-демографічних ІР;
- враховуючи форми та зміст - реєстри текстових, графічних, відео-, звукових, візуальних, мистецьких, криптографічних ІР;
- відносно носія інформації - реєстри паперових, електронних, стрічкових, зображених, відтворених ІР;
- як масив інформаційних даних - реєстри: громадян, юридичних осіб, соціально незабезпечених верств населення, суб'єктів економіко-господарської діяльності; землі, майна; природних ресурсів; закладів освіти, медицини, культури, спорту, туризму; музеїв, музейних цінностей, культурного спадку; доріг України, населених пунктів, туристичних шляхів, зон відпочинку тощо, інакше кажучи, реєстри усіх результатів будь-якої діяльності громадян України на її території.

Висновок. Отже, необхідність електронного урядування об'єктною взаємодією між учасниками врядування та встановлення інформаційної демократії зумовлена розумінням його сутності як інтерактивного, відкритого та прозорого державного управління. Єдиний реєстр національних інформаційних ресурсів здатний забезпечити електронними ресурсами не тільки всі елементи системи державного управління, а й інших інформаційних систем у межах електронного урядування.

Список використаних джерел

1. Балюк В. В. Стан інформатизації органів виконавчої влади як фактор до широкого впровадження електронного врядування в Україні / В. В. Балюк // Вітчизняний і зарубіжний досвід впровадження електронного урядування : зб. матеріалів наук.-практ. конф. / за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. С. А. Чукут, канд. наук з держ. упр. О. В. Загвойської. - К. : Майкрософт, 2008. - С. 11-15.
2. Бекірова А. Р. Електронне урядування на державному (центральному) рівні у Франції / А. Р. Бекірова // Вітчизняний і зарубіжний досвід впровадження електронного урядування : зб. матеріалів наук.-практ. конф. / за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. С. А. Чукут, канд. наук з держ. упр. О. В. Загвойської. - К. : Майкрософт, 2008. - С. 62-69.
3. Вознюк К. О. Перешкоди впровадженню електронного урядування на місцевому рівні / К. О. Вознюк // Вітчизняний і зарубіжний досвід впровадження електронного урядування : зб. матеріалів наук.-практ. конф. / за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. С. А. Чукут, канд. наук з держ. упр. О. В. Загвойської. - К. : Майкрософт, 2008. - С. 75-78.
4. Гуменюк В. Я. Вступ до економіки, менеджменту та управління персоналом : навч. посіб. / В. Я. Гуменюк. - Рівне : НУВГП, 2008. - 98 с.

5. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади : навч. посіб. / за заг. ред. Н. Р. Нижник, В. М. Олуйка. - Львів : Вид-во Нац. ун-ту "Львівська політехніка", 2002. - 352 с.

6. *Загвойська О. В.* Пріоритети впровадження технологій електронного урядування для підтримки заходів адміністративної реформи / О. В. Загвойська // Вітчизняний і зарубіжний досвід впровадження електронного урядування : зб. матеріалів наук.-практ. конф. / за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. С. А. Чукут, канд. наук з держ. упр. О. В. Загвойської. - К. : Майкрософт, 2008. - С. 49-52.

7. Зарубіжний досвід упровадження електронного урядування / авт. кол. : Т. Камінська, А. Камінський, М. Пасічник та ін. ; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. С. А. Чукут. - К., 2008. - 200 с.

8. *Карпенко О. В.* Позитивні та негативні фактори впровадження інформаційних технологій в Республіці Беларусь / О. В. Карпенко // Вітчизняний і зарубіжний досвід впровадження електронного урядування : зб. матеріалів наук.-практ. конф. / за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. С. А. Чукут, канд. наук з держ. упр. О. В. Загвойської. - К. : Майкрософт, 2008. - С. 52-54.

9. *Крига А. А.* Електронний уряд як засіб взаємодії органів державної влади в Україні / А. А. Крига // Вітчизняний і зарубіжний досвід впровадження електронного урядування : зб. матеріалів наук.-практ. конф. / за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. С. А. Чукут, канд. наук з держ. упр. О. В. Загвойської. - К. : Майкрософт, 2008. - С. 58-59.

10. *Кушнарченко Н. М.* Наукова обробка документів : підручник / Н. М. Кушнарченко, В. К. Удалова. - К. : Вікар, 2003. - 328 с.

11. *Ожегов С. И.* Толковий словарь русского языка / С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова ; РАН, Ин-т рус. яз. им. В. В. Виноградова. - М. : Азбуковник, 1999. - 944 с.

12. Основи інформаційних систем : навч. посіб. / [В. Ф. Ситник, Т. А. Писаревська, Н. В. Єршоміна, О. С. Красва] ; за ред. В. Ф. Ситника. - Вид. 2-ге, перероб. і допов. - К. : КНЕУ, 2001. - 420 с.

13. *Охоцький І. Л.* Електронне урядування як важливий фактор управління у адміністративному районі / І. Л. Охоцький // Вітчизняний і зарубіжний досвід впровадження електронного урядування : зб. матеріалів наук.-практ. конф. / за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. С. А. Чукут, канд. наук з держ. упр. О. В. Загвойської. - К. : Майкрософт, 2008. - С. 79-80.

14. *Охріменко О. Г.* Фундаментальні філософські проблеми. Конспект. виклад курсу лекцій для студ. негуманітарних фак. : навч. посіб. / О. Г. Охріменко. - К. : Вид-во "ПАРАПАН", 2002. - 112 с.

15. *Сафіуліна В. О.* Роль електронного урядування у формуванні державної політики у курортній сфері / В. О. Сафіуліна // Вітчизняний і зарубіжний досвід впровадження електронного урядування : зб. матеріалів наук.-практ. конф. / за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. С. А. Чукут, канд. наук з держ. упр. О. В. Загвойської. - К. : Майкрософт, 2008. - С. 60-61.

16. *Семенченко А. І.* Деякі питання інформаційно-аналітичного забезпечення стратегічного планування у сфері національної безпеки / А. І. Семенченко // Наука і оборона. - 2007. - № 2. - С. 9-12.

17. *Семенченко А. І.* Проблеми інформаційно-аналітичного забезпечення стратегічного планування у сфері національної безпеки та шляхи їх вирішення: методичний підхід до формування адаптивних механізмів стратегічного планування та управління / А. І. Семенченко // Стратег. панорама. - 2007. - № 2. - С. 50-60.

18. Семенченко А. І. Проблемні питання інформаційно-аналітичного забезпечення стратегічного планування в сфері національної безпеки та шляхи їхнього вирішення / А. І. Семенченко // Реєстрація, зберігання і обробка даних. - 2007. - Т. 9. - № 1. - С. 108-116.

19. Семенченко А. І. Стратегія реформування системи державного управління на засадах демократичного врядування / А. І. Семенченко // Комплексний механізм антикризового стратегічного управління у сфері забезпечення національної безпеки: матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, Київ, 31 трав. 2007 р. : у 4 т. / за заг. ред. О. Ю. Оболенського, С. В. Сьоміна. - К. : Вид-во НАДУ, 2007. - Т. 1. - С. 251-253.

20. Сурмін Ю. П. Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація : навч.-метод. посіб. / Ю. П. Сурмін. - К. : НАДУ, 2008. - 184 с.

21. Чечель О. Ю. Проблеми технологізації інформаційних впливів в державному управлінні як умова формування інформаційного суспільства / О. Ю. Чечель // Вітчизняний і зарубіжний досвід впровадження електронного урядування : зб. матеріалів наук.-практ. конф. / за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. С. А. Чукут, канд. наук з держ. упр. О. В. Загвойської. - К. : Майкрософт, 2008. - С. 54-56.

22. Чукут С. Інформаційна політика : навч. посіб. / С. Чукут, О. Литвиненко. - К. : Вид-во НАДУ, 2003. - Ч. 2. - 100 с.

23. Чукут С. А. Електронна демократія: сутність та основні етапи / С. А. Чукут // Вітчизняний і зарубіжний досвід впровадження електронного урядування : зб. матеріалів наук.-практ. конф. / за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. С. А. Чукут, канд. наук з держ. упр. О. В. Загвойської. - К. : Майкрософт, 2008. - С. 96-98.